

<https://doi.org/10.70265/EEGW3711>

ИЗСЛЕДВАНЕ НА МЕЖДУЛИЧНОСТНИТЕ ОТНОШЕНИЯ И СВОЙСТВА НА ЛИЧНОСТТА (СЪЩЕСТВЕНИ ПРИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО С ДРУГИТЕ ХОРА) СРЕД РАБОТЕЩИ В СФЕРАТА НА СИГУРНОСТТА

Валерия Дончева

RESEARCH ON INTERPERSONAL RELATIONSHIPS AND PERSONALITY PROPERTIES (ESSENTIAL IN INTERACTION WITH OTHER PEOPLE) AMONG SECURITY WORKERS

Valeria Doncheva

Резюме: Настоящата статия си поставя за цел да изследва междуличностните отношения и личностните особености на служителите в сектора на сигурността, да анализира тяхното значение за професионалната среда и да приложи модел за диагностика и интерпретация на междуличностното поведение.

Ключови думи: междуличностните отношения, личностните особености, служители, сектор сигурност, професионална среда, поведение

Summary: This article aims to examine the interpersonal relationships and personality traits of employees in the security sector, to analyze their importance for the professional environment, and to apply a model for the diagnosis and interpretation of interpersonal behavior.

Keywords: interpersonal relationships, personality traits, employees, security sector, professional environment, behavior

УВОД

Междуличностните отношения и личностните особености представляват ключови фактори за ефективността на професионалната дейност във всички области, свързани със защита, сигурност и обществен ред (Goleman, 1995; Argyle, 1994). Работещите в сектора на

сигурността функционират в условия на висока отговорност, динамична среда и повишени изисквания за точност, координация и екипност (Димитров, 2010; Иванов & Георгиева, 2014). В подобна среда качеството на взаимодействието между служителите, способността им да комуникират адекватно и да регулират междуличностните си реакции има пряко отражение върху оперативната ефективност, безопасността и стабилността на организационната структура (Schutz, 1967).

Личностните характеристики, като устойчивост на стрес, самоконтрол, емоционална интелигентност и социална адаптивност, определят начина, по който служителите реагират в критични ситуации и взаимодействат със своите колеги и ръководители (Zimbardo & Gerrig, 2002; Goleman, 1995). Те могат да улеснят или затруднят комуникационния процес и сътрудничеството в екипа. Поради това задълбоченото изследване на тези фактори е от съществено значение за разбирането на професионалната динамика в системата на сигурността (Bass, 1990).

Особено полезен инструмент за анализ на междуличностните стилове е моделът на Тимъти Лиъри, който предлага интегрирана система за класифициране на поведението в различни взаимодействия (Leary, 1957). Моделът позволява да се открият доминиращите тенденции в поведението, както и да се оцени влиянието им върху комуникацията, лидерството и екипната ефективност. Това прави теорията на Лиъри ценен подход в организационната и социалната психология, както и в професионалната подготовка на служителите в сферата на сигурността (Лиъри, 2002).

Настоящата статия разглежда тези аспекти, като си поставя за цел да изследва междуличностните отношения и личностните особености на служителите в сектора на сигурността, да анализира тяхното значение за професионалната среда и да приложи модела на Лиъри като средство за диагностика и интерпретация на междуличностното поведение.

Обект на изследването са междуличностните отношения и личностните особености на служители в сектора на сигурността (Leary, 1957).

Предметът включва комуникационните модели, личностните характеристики и междуличностните стилове (Goleman, 1995; Argyle, 1994).

Целта е да се анализират междуличностните отношения и личностните качества, които определят ефективното професионално взаимодействие в системите на сигурността, както и да се направи оценка по модела на Лиъри.

Задачи на изследването:

- Да се опишат особеностите на комуникацията в службите за сигурност.
- Да се определят ключовите личностни качества, важни за взаимодействието.
- Да се анализира влиянието на тези качества върху екипната ефективност.
- Да се очертаят основните проблеми в междуличностните отношения.
- Да се приложи моделът на Тимъти Лиъри (Leary, 1957) за анализ на междуличностните стилове.

Междуличностните отношения в сектора на сигурността са силно повлияни от организационната структура и социалните роли (Димитров, 2010; Иванов & Георгиева, 2014). Характеристики като устойчивост на стрес, самоконтрол и емоционална интелигентност играят ключова роля за ефективното взаимодействие (Goleman, 1995). Високата йерархичност и необходимостта от бързи решения засилват влиянието на междуличностните стилове върху екипната динамика (Schutz, 1967).

1. ОСНОВНИ ТИПОВЕ МЕЖДУЛИЧНОСТНИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Формални отношения – регулирани от йерархия, правила и длъжностни задължения. Те включват официална комуникация между ръководители и подчинени и поддържат дисциплината в екипа (Leary, 1957).

Неформални отношения – основани на доверие, взаимна подкрепа и социални връзки. Те подпомагат сътрудничеството и намаляват стреса в критични ситуации (Argyle, 1994).

Ефективната организация в сектора на сигурността изисква баланс между формални и неформални взаимодействия, като недоверието и липсата на комуникация могат да доведат до грешки, конфликти и намалена оперативна ефективност (Argyle, 1994).

2. ЛИЧНОСТНИ КАЧЕСТВА, ЗНАЧИМИ ЗА СЛУЖИТЕЛИТЕ

• **Емоционална устойчивост** – способността да се контролира стресът, да се вземат решения при натоварване и да се запазва спокойствие в критични ситуации (Goleman, 1995).

• **Самоконтрол и дисциплина** – умението да се следват правила и процедури, без да се нарушава йерархичната структура (Argyle, 1994).

• **Комуникативност и социална интелигентност** – способността да се предават ясни инструкции, да се слушат колегите и да се управляват междуличностни конфликти (Leary, 1957).

- **Емпатия и толерантност** – разпознаване на емоциите на другите, съпричастност и изграждане на доверие в екипа, особено в условия на работа с граждани (Goleman, 1995).

- **Лидерски умения и инициативност** – включва управление на екип, вземане на решения и поемане на отговорност за резултатите (Bass, 1990).

- **Адаптивност и гъвкавост** – способност да се реагира адекватно на неочаквани ситуации и промяна на плановете, без да се нарушава ефективността на екипа (Goleman, 1995).

3. ВРЪЗКА МЕЖДУ КАЧЕСТВА И МЕЖДУЛИЧНОСТНИ ОТНОШЕНИЯ

Личностните качества на служителите определят стила им на взаимодействие и динамиката в екипа. Например:

- Служители с висока емоционална интелигентност са по-склонни към сътрудничество и създават позитивна атмосфера (Goleman, 1995).

- Личности с изразена доминантност и ниска емпатия могат да създават конфликти и напрежение, особено в строго йерархични структури (Leary, 1957; Argyle, 1994).

Балансът между дисциплина, лидерство и сътрудничество е решаващ за успешното функциониране на екипите в сектора на сигурността (Bass, 1990).

4. АНАЛИЗ ПО МОДЕЛА НА ТИМЪТИ ЛИЪРИ

Моделът на Тимъти Лиъри за междуличностна диагностика предоставя една от най-структурираните и емпирично обосновани системи за изследване на междучовешките взаимоотношения. Неговият „междуличностен кръг“ се състои от две основни оси – **доминантност–подчинение** и **дружелюбност–враждебност**, които оформят осем основни поведенчески стилове. Тези стилове представляват стабилни тенденции на комуникация и взаимодействие, които се проявяват особено ясно в силно структурирани, йерархични и емоционално натоварени професионални контексти като сектора на сигурността.

1. Доминантно-дружелюбен (англ. Authoritative-Engaging)

Характеризира се с лидерство, но същевременно включва подкрепа и сътрудничество. Служители с този стил успяват да организират екипите ефективно и да поддържат мотивацията на подчинените (Leary, 1957; Argyle, 1994). В сектора на сигурността такъв стил се наблюдава при командири на патрулни групи или ръководители на оперативни звена.

2. Доминантно-враждебен (англ. Authoritarian-Aggressive)

Служителите с този стил проявяват силна контролна функция и агресивност при взаимодействие. В литературата се отбелязва, че този стил може да доведе до конфликти и стрес в екипа (Goleman, 1995; Leary, 1957). В практиката на сигурността, ако лидерите имат преобладаващо враждебно поведение, това може да намали ефективността и да увеличи вероятността от вътрешни конфликти.

3. Подчинено-дружелюбен (*англ. Compliant-Cooperative*)

Служителите са готови да се сътрудничат, слушат инструкциите и подпомагат екипа. Това поведение е ключово за успешната интеграция на новоназначените служители и поддържане на екипната динамика (Argyle, 1994; Goleman, 1995).

4. Подчинено-враждебен (*Submissive-Resistant*)

Този стил е по-рядко срещан, но се характеризира с пасивна съпротива и скрито недоволство. Според изследванията такова поведение е свързано с намалена продуктивност и напрежение в работния процес (Leary, 1957; Argyle, 1994).

Приложение на анализа в сектор „Сигурност“

В практиката на службите за сигурност най-ефективни се оказват екипи, в които преобладават **доминиращо-дружелюбни** и **подчинено-дружелюбни** стилове, защото те:

- поддържат мотивация и координация в критични ситуации;
- улесняват комуникацията между различните нива на йерархия;
- намаляват стреса и потенциала за вътрешни конфликти (Leary, 1957; Goleman, 1995).

Доминиращо-враждебните стилове могат да бъдат полезни в ситуации, изискващи бързи решения и строг контрол, но тяхното преобладаване без компенсиращи дружелюбни поведения увеличава риска от конфликти и демотивация (Bass, 1990).

Подчинено-враждебните стилове се явяват индикатор за недоволство, липса на доверие и ниска ангажираност в екипа, което изисква интервенции от ръководството или обучение за социални умения и емоционална интелигентност (Leary, 1957; Argyle, 1994).

От изложеното могат да бъдат направени следните изводи:

1. Междуличностните отношения са ключови за безопасността, ефективността и оперативната координация.
2. Личностните качества като емоционална интелигентност, устойчивост на стрес и социални умения директно влияят върху екипната динамика.
3. Оптималният баланс между формални и неформални взаимодействия повишава сплотеността и намалява риска от конфликти.

4. Развиването на личностни умения и междуличностни компетенции е критично за професионалната подготовка на служителите в сектора на сигурността.

5. Балансът между доминиращи и подкрепящи стилове е ключов за ефективността на екипите в сферата на сигурността.

6. Преобладаването на дружелюбни стилове подобрява комуникацията и сплотеността, като същевременно подпомага справянето със стреса.

7. Агресивните или пасивно-резистентни стилове сигнализират за потенциални проблеми и необходимост от управление и обучение.

8. Моделът на Лиъри е валиден инструмент за психологически анализ, подбор на персонал и оптимизация на междуличностната динамика в професионални екипи (Leary, 1957).

5. АНАЛИЗ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕ ПО МОДЕЛА НА ТИМЪТИ ЛИЪРИ

5.1. Организация и методологически инструментариум на изследването

Изследването се проведе в периода 7-14.05.2025г. Участниците са 35 лица, служители в организационна структура от йерархичен тип, работещи в сферата на сигурността. Изследваните лица взеха участие на доброволен принцип и анонимно, като попълниха самостоятелно предварително подготвената тестова карта за социално – психологична диагностика.

При провеждане на емпиричното изследване са използвани следните методи:

1. Самооценъчна тестова методика „Многоаспектна квантификация на междуличностните отношения“¹

2. Методи за статистическа обработка:

- Описателна статистика;
- Клъстърен анализ.

Статистическата обработка на получените резултати е извършена с помощта на IBM SPSS Statistics v. 30.

5.2. Описание на извадката от резултатите по скали

Резултатите по скалата „Властно-лидерско отношение“ отчитат 8 лица в адаптивната зона (адаптивен лидер), 13 лица в долна междинна група (с насоченост към властност и наставничество), 9 от лицата попадат в горна междинна група с нагласа нетърпимост към критика, 5 от лицата са в дезадаптивната зона с нагласа към деспотичност. В таблица 1 са представени количествените стойности по тази измерена величина.

---

¹ Приложен е метода на Тимъти Лиъри (1957), адаптиран за български условия от Иван Иванов (1999, с. 5-13).

Таблица 1. Властно-лидерско отношение

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Адаптивен лидер	8	22.9	22.9	22.9
	Властност, наставничество	13	37.1	37.1	60.0
	Нетърпимост към критика	9	25.7	25.7	85.7
	Деспотичност	5	14.3	14.3	100.0
	Total	35	100.0	100.0	

Резултатите в изследването на „независимо – доминиращото отношение“ показват разпределение на изследваните лица в следната последователност: 9 от лицата остават в адаптивната зона с насоченост към увереност и независимост, 20 от лицата попадат в долна междинна зона с нагласа към съревнование и съперничество, 6 са в горна междинна зона с нарцистични наклонности (Виж табл. 2).

Таблица 2. Независимо – доминиращо отношение

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Увереност - независимост	9	25.7	25.7	25.7
	Съревнование-съперничество	20	57.1	57.1	82.9
	Нарцисизъм	6	17.1	17.1	100.0
	Total	35	100.0	100.0	

В изследването на „праволинейно – агресивното отношение“ лицата са разпредели както следва: 11 попадат в адаптивна зона на непосредствена искреност, 17 са в долна междинна част с нагласа към настойчивост на целите, 7 са в горна междинна зона с нагласа към извънредно упорство. В дезадаптивната част на несдържаност и избухливост не попадат изследваните лица (Виж табл. 3).

Таблица 3. Праволинейно – агресивно отношение

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Непосредствена искреност	11	31.4	31.4	31.4
	Настойчивост към целите	17	48.6	48.6	80.0
	Извънредно упорство	7	20.0	20.0	100.0
	Total	35	100.0	100.0	

В скалата „недоверчиво – скептично отношение“ резултатите сред изследваните 35 лица се разпределя така: 21 от лицата попадат в адаптивната част с реалистично отношение, 10 са в долна междинна част със скептично отношение, а 4 са в горна междинна зона, по-склонни към обидчивост. В дезадаптивната зона, която се свързва с подозрителност по отношение на другите, няма уточнени лица. (виж табл. 4)

Таблица 4. Недоверчиво – скептично отношение

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Реализъм	21	60.0	60.0	60.0
	Скептицизъм	10	28.6	28.6	88.6
	Обидчивост	4	11.4	11.4	100.0
	Total	35	100.0	100.0	

В изследването на скалата за „Покорно-срамежливо отношение“, изследваните лица се разпределят по следния начин: 18 показват насоченост към скромност и срамежливост и попадат в адаптивната част, 15 са в долна междинна част, склонни към изпълнение на чужди задължения, а в горна междинна с насоченост към виновност и в дезадаптивната с тенденция към пълна покорност попадат по едно от изследваните лица (Виж табл. 5).

Таблица 5. Покорно-срамежливо отношение

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Скромност-срамежливост	18	51.4	51.4	51.4
	Изпълнение на чужди задължения	15	42.9	42.9	94.3
	Чувство за вина	1	2.9	2.9	97.1
	Пълна покорност	1	2.9	2.9	100.0
	Total	35	100.0	100.0	

Резултатите за „Зависимо-послушно отношение“ отчитат следното разпределение: 14 от лицата са с потребност от доверие и са в адаптивната зона, 15 са с потребност от признание и са в долна междинна част, 5 показват нагласа към свръх конформизъм, а 1 от изследваните лица е в дезадаптивната зона с нагласа към пълна зависимост (Виж табл. 6).

Таблица 6. Зависимо-послушно отношение

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Потребност от доверие	14	40.0	40.0	40.0
	Потребност от признание	15	42.9	42.9	82.9
	Свръхконформизъм	5	14.3	14.3	97.1
	Пълна зависимост	1	2.9	2.9	100.0
	Total	35	100.0	100.0	

Скалата на „Сътрудническо – конвенционално отношение“ показва следните резултати: 4 от лицата са в адаптивна зона със стремеж към сътрудничество, 13 са в долна междинна и показват отношение на дружелюбие, 12 са в горна междинна с нагласа към компромисно поведение, а 6 са в дезадаптивната част и показват демонстративна дружелюбност (Виж табл. 7).

Таблица 7. Сътрудническо – конвенционално отношение

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Стремеж към сътрудничество	4	11.4	11.4	11.4
	Дружелюбие	13	37.1	37.1	48.6
	Компромисно поведение	12	34.3	34.3	82.9
	Демонстративна дружелюбност	6	17.1	17.1	100.0
	Total	35	100.0	100.0	

Изследването на скалата за „Отговорно – великодушно отношение“ отчита резултати, разпределени сред 35-те изследвани лица по следния начин: 9 показват готовност за помощ и сътрудничество, 12 попадат в долна междинна част с насоченост към свръх ангажиране, 6 са в горна междинна част с хиперсоциална насоченост, 8 попадат в дезадаптивната зона, които демонстрират пълно подчинение на алтруизма (Виж табл. 8).

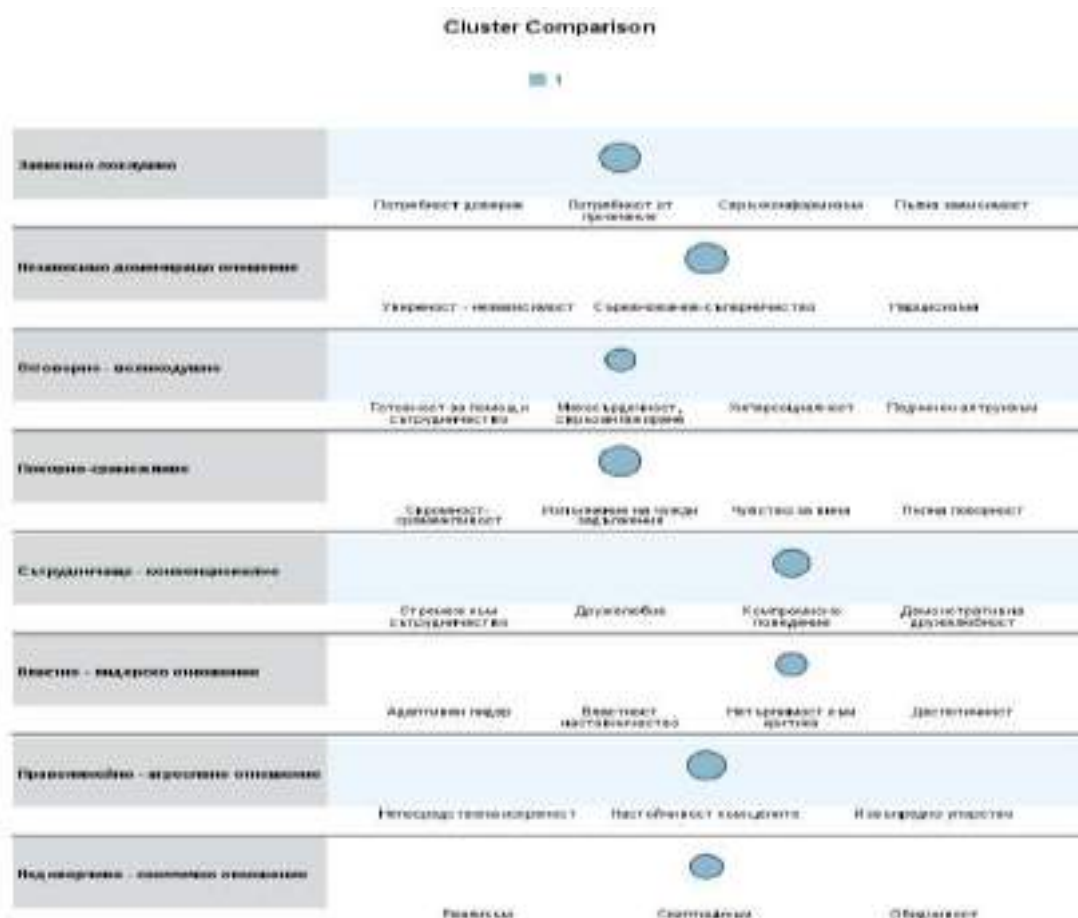
Таблица 8. Отговорно – великодушно отношение

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Готовност за помощ и сътрудничество	9	25.7	25.7	25.7
	Мекосърдечност, свръх ангажиране	12	34.3	34.3	60.0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Хиперсоциалност	6	17.1	17.1	77.1
	Подчинен алтруизъм	8	22.9	22.9	100.0
	Total	35	100.0	100.0	

5.3 Клъстерен анализ

Първият клъстер (Фиг. 1), идентифициран на базата на анализа по методиката за многоаспектна квантификация на междуличностните отношения на Тимъти Лири, очертава един комплексен профил на индивиди с подчертано противоречиви и многопластови междуличностни характеристики. В тях ясно се откроява изразен стремеж за социално признание и одобрение, съчетан с потребност да се впишат и интегрират хармонично в социалната среда. Тази потребност се проявява в повишено търсене на одобрение и признание от околните, което може да мотивира действия, насочени към удовлетворяване на очакванията на другите, дори когато това е свързано с лични компромиси или пренебрегване на собствените потребности.

Фигура 1. Първи клъстер

Същевременно обаче, паралелно с това конформно и сътрудническо поведение, тези личности демонстрират и ясно изразена независимост, индивидуалност и конкурентоспособност. Те се впускат активно в междуличностни съревнования и се стремят да се отличат от другите, да постигнат признание не просто чрез приемане от групата, а чрез ясно доказване на собствените им качества и постижения. Това може да ги вълчи често в ситуации на засилена конкуренция, при които те търсят начини да изпъкнат и да утвърдят авторитета си.

В поведението им се забелязва и подчертана настойчивост и упоритост по отношение на личните цели и задачи. Тези индивиди демонстрират способност да заявяват ясно позициите си, като рядко отстъпват от тях лесно. Настойчивостта в постигането на целите често ги прави лидери или значими участници в процесите на вземане на решения, като същевременно обаче проявяват нетърпимост към критика. Именно тази нетърпимост, съчетана с високото самомнение и нуждата от признание, ги поставя понякога в конфликти, тъй като всяка обратна връзка, която не потвърждава собствените им позитивни представи, може да бъде възприемана болезнено.

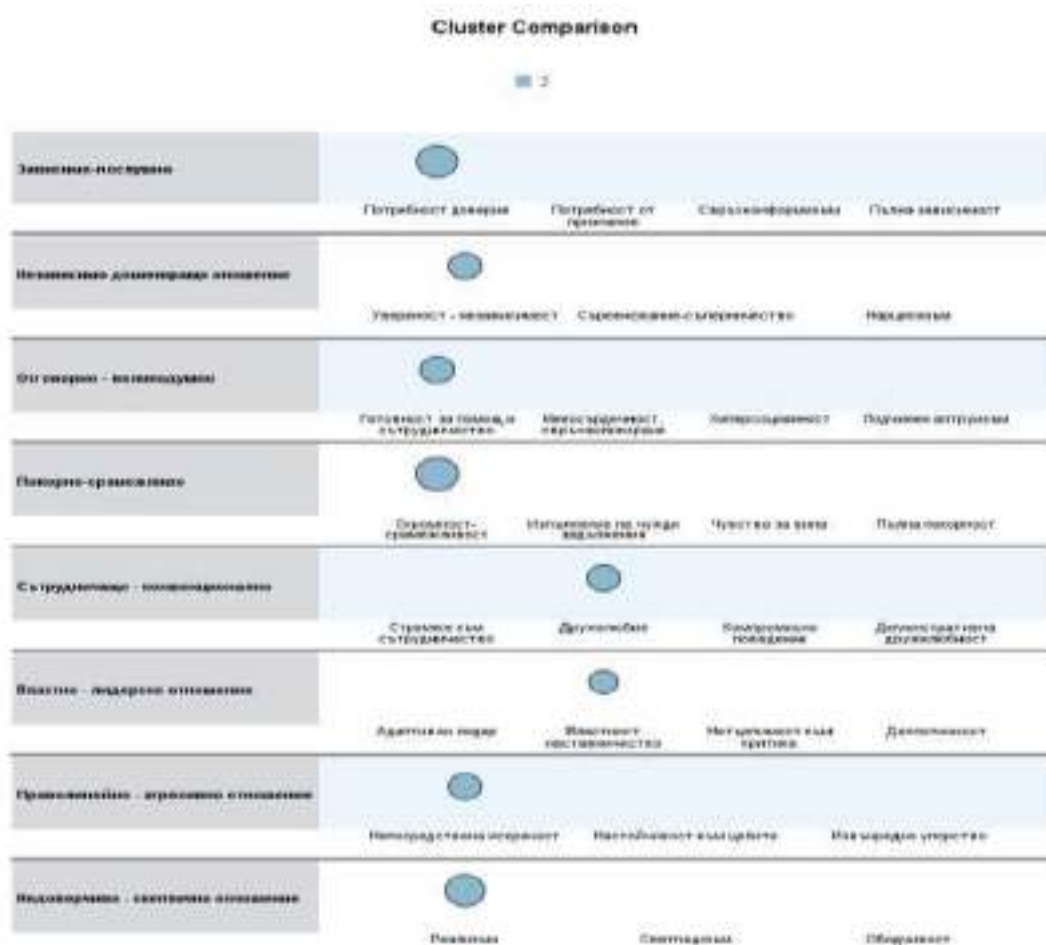
Освен конкурентни и доминантни, те са способни и на силно изразена емпатия, проявяваща се като меко сърдечност и желание за подпомагане на другите. Често поемат доброволно чужди задачи и ангажименти, което ги натоварва допълнително и може да води до състояния на емоционално прегаряне и умора. Тази комбинация от емпатия и готовност за компромиси ги прави ценни и харесвани в социалните групи, но ги поставя и в ролята на тези, които постоянно търсят баланс между личното и колективното.

В емоционално отношение тези хора често проявяват известна тревожност и неувереност, въпреки ясно демонстрираната социална активност и конкурентоспособност. Те могат да се тревожат за социалната си приемливост и да имат повишена чувствителност към отхвърляне или неуспех. Това подсилва тяхната конформност и компромисност в социалните взаимодействия, тъй като по този начин се стремят да минимизират конфликтите и да избягват ситуации, които могат да доведат до негативна оценка.

Профилът на този клъстер описва социално-динамични, амбициозни и емоционално ангажирани личности, които комбинират индивидуалистични и доминантни качества с подчертана социална сензитивност и желание за хармонично взаимодействие с другите. Тези характеристики ги правят ефективни в груповите взаимоотношения, но същевременно ги изправят и пред вътрешни и междуличностни конфликти, произтичащи от необходимостта постоянно да балансират между амбициите си, личното си мнение и нуждата от социално признание и одобрение. Този баланс често може да бъде труден и да

предизвиква емоционално напрежение и психологически дискомфорт, като ги поставя в ситуации на вътрешно противоречие и необходимост от внимателно управление на междуличностните отношения.

Вторият клъстер (Фиг. 2), дефиниран от многоаспектната квантификация на междуличностните отношения по методиката на Тимъти Лиъри, описва специфичен тип хора, чието поведение е подчертано от умереност, балансираност и социална хармония, за разлика от предходния клъстер с ясно изразени противоположности и амбивалентности.

Фигура 2. Втори клъстер

В основата на междуличностното поведение на лицата от този клъстер лежи ясно проявената нужда от доверие и взаимно разбиране, без да се достига до крайност в търсенето на признание или зависимост от мнението на другите. Тези хора предпочитат умерено ниво на социална подкрепа, демонстрирайки едновременно желание за близост и свързаност, но без да се отказват от собствените си потребности и идеи. Те се отличават с увереност, която не преминава в агресивно съперничество, нито в индивидуалистичен нарцисизъм. Вместо това,

тяхното независимо-доминиращо поведение е представено от здрава, балансирана самооценка, способност за здравословна конкуренция и умение за самостоятелност, без да бъдат прекалено дистанцирани или самоцентрирани.

В социалните взаимодействия тези индивиди проявяват естествена доброжелателност и готовност за оказване на помощ, като съчетават искрено желание за подкрепа и съчувствие с прагматична умереност, избягвайки крайностите на прекомерния алтруизъм или свръх социалност. Те са дружелюбни и отворени, но не и демонстративни в стремежа си за социално одобрение. Компромисността и желанието за сътрудничество са умерени, без подчертана тенденция да жертват значимо личните си приоритети в името на груповата хармония.

Хората от този клъстер проявяват подчертана умереност и в поведението си, свързано със срамежливост и покорност. Те са по-скоро скромни, но не и свръхангажирани с чуждите изисквания. Обичайно е за тях да бъдат учтиви и сдържани, без да допускат компромиси със собственото си достойнство или идентичност.

Относно лидерските им характеристики, тези личности показват адаптивен стил, способен да насочва и подпомага другите, без да изпадат в крайности като властност, доминиране или нетърпимост към критика. Тяхното ръководство е по-скоро вдъхновяващо и конструктивно, отколкото авторитарно или доминиращо. Това ги прави подходящи за работа в екип и създава условия за приятна работна атмосфера и продуктивност.

Праволинейното и агресивно отношение при този клъстер е характеризирано със спонтанност и непосредствена искреност, вместо с твърда настойчивост или упоритост. Те умеят открито да изразяват своите възгледи и позиции, но рядко преминават към твърда и агресивна защита на собствените си интереси. Тази тяхна прямота е ценена от околните като автентична и искрена.

Като цяло, вторият клъстер описва личности, които са емоционално стабилни, социално ангажирани и умерени в своите междуличностни прояви. Те съумяват да съчетават личните и социалните интереси без силно изразени вътрешни конфликти. Те успяват да балансират между независимостта и близостта с другите, като така изграждат здравословни и устойчиви социални връзки. Тази тяхна балансираност и умереност ги превръща в ценни членове на всяка социална група, способни да поддържат устойчиви, функционални и хармонични междуличностни отношения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Клъстерният анализ оформя два профила сред изследваните лица. Това е важен извод, тъй като очертава границите на два

противоположни типа междуличностни нагласи. **Първи клъстер (19 лица): „Амбициозно-зависим тип с подчертана конкуренция и социална компромисност“** – отразява съчетанието между висока амбиция и стремеж към признание, заедно с подчертана чувствителност към оценката и очакванията на другите, което води до чести социални компромиси и потенциално вътрешно напрежение.

Втори клъстер (16 лица): „Социално-балансиран тип с адаптивна увереност и умерена дружелюбност“ – акцентира върху стабилността, емоционалната умереност, адаптивността в междуличностните отношения и способността за хармонично социално функциониране без крайности или подчертани вътрешни конфликти.

В заключение е важно да се отбележи следното ограничение на разработката. Изследваната целева група обхваща единствено работещи в сферата на сигурността. Тоест, резултатите трябва да се анализират в контекста на строго йерархичния тип структура, в която взаимодействат изследваните лица. Това ограничение ни лишава от изследователската възможност да бъдат сравнени резултатите на два различни по структура и функции работни колектива. Такъв сравнителен анализ би очертал в по-голяма степен особеностите на изследваните групи.

ЛИТЕРАТУРА:

- Димитров, Л. (2010). *Психология на сигурността*. Акад. изд. „Проф. М. Дринов“.
- Иванов, И. П. (1995). *Педагогическата власт на учителя*. Аксиос. ISBN 954-87-89-04-3
- Иванов, И. П. (1999). *Методики за изследване на междуличностните отношения. Серия „Избрани методи за психологическа и педагогическа диагностика“ № 5*. Аксиос. ISBN 954-8789-54-X
- Иванов, И., & Георгиева, Р. (2014). *Социална психология*. УИ „Св. Климент Охридски“.
- Лиъри, Т. (2002). *Неврополитика*. Дилок. ISBN 9549994147
- Argyle, M. (1994). *The psychology of interpersonal behaviour*. Penguin Books.
- Bass, B. M. (1990). *Handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications*. Free Press.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. Bantam Books.
- Leary, T. (1957). *Interpersonal Diagnosis of Personality*. Ronald Press.
- Schutz, W. (1967). *The Human Element*. Jossey-Bass.
- Zimbardo, P., & Gerrig, R. (2002). *Psychology and Life*. Pearson Education.